

ÜNİVERSİTELERDE HAK İHLALLERİ RAPORU 2024

ÜNİVERSİTELERDE HAK İHLALLERİ RAPORU 2024

Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği, Ağustos 2026

www.univder.org

Her hakkı saklıdır. ©

Kapak fotoğrafı: ODTÜ SBKY Öğrenci Temsilciliği/X

Bu yayın Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir. İçeriği yalnızca Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği (Üniver) sorumluluğundadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmaz.

Bu yayında yer alan fikir ve görüşler Üniver'e ait olup, ILO'nun fikir, görüş ve politikalarını yansıtmamaktadır.

İÇİNDEKİLER

3 GİRİŞ

11 ÜNİVERSİTELERDE
HAK İHLALLERİ 2024

22 HAK İHLALLERİNİN KARŞILAŞTIRMASI
2024-2025

25 GENEL
DEĞERLENDİRME

27 HAK İHLALLERİ 2024: SEÇİLMİŞ ÖRNEKLER

GİRİŞ

bölüm

01

Giriş ve Çalışmanın Amacı

Türkiye’de yükseköğretim alanı son on yılda ülke çapında niceliksel bir genişlemeyi fakat aynı zamanda derinleşen bir kurumsal krizi eş zamanlı olarak deneyimliyor. Üniversite ve öğrenci sayısı hızla artarken, akademik özerklik, ifade özgürlüğü, çalışma güvencesi ve ücret politikası alanlarında sorunlar giderek derinleşiyor. Öğretim üyelerinin özlük ve örgütlenme hakları, öğrencilerin eğitime erişim hakkı ve ifade özgürlüğü imkanları, idari personelin çalışma ve ücret koşullarındaki kötüleşme; üniversitelerde yaşananların hepsi birbirini besleyen siyasi ve akademik iklimin iç içe geçen parçalarını oluşturuyor.

Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği (ÜNİVDER), 1989’dan bu yana özgür, demokratik ve özerk üniversite ilkesi çerçevesinde hak savunuculuğu yapıyor ve üniversitelerin tüm bileşenlerinin hak ve özgürlükleri için verilen mücadelenin bir parçası olmayı benimsiyor. Bu rapor, derneğin iki yıldır sürdürdüğü izleme ve raporlama faaliyetinin son ürünü.

Elinizdeki çalışma, ÜNİVDER’in 2025 yılına ilişkin yayımladığı üniversitelerde hak ihlalleri raporunun ardından, geriye dönük olarak 2024 yılında üniversite kampüslerinde gerçekleşen ihlal vakalarına odaklanıyor. Amacımız yalnızca tekil vakaları belgelemek değil; ihlallerin hangi kurumsal aktörler eliyle, hangi mekanizmalarla ve hangi örüntüler içinde gerçekleştiğini görünür kılmak. İki yıllık verinin bir arada değerlendirilebilmesi, hak ihlallerinin konjonktürel dalgalanmalardan mı yoksa son on yılda inşa edilen üniversite yönetim modelinin işleyişinden mi kaynaklandığı sorusuna yanıt aramayı da mümkün kılıyor.

1 Ocak - 31 Aralık 2024 tarihleri arasını kapsayan basın taraması sonucunda 256 ihlal vakası tespit ettik. Ortaya çıkan tablo, üniversitelerdeki sorunların dağınık ve rastlantısal olmadığını bize gösteriyor. İhlallerin yüzde 85,9’u devlet üniversitelerinde gerçekleşmiş durumda. Vakıf üniversitelerindeki ihlaller sayıca daha az olsa da niteliksel olarak çok daha doğrudan sonuçlar (örneğin işten atma) üretiyor.

2024 yılı için tespit ettiğimiz ihlallerin ağırlıklı çoğunluğunda öğretim üyeleri doğrudan etkilenen taraf konumunda. Bu vakalar içinde ilk sırayı liyakatsiz atamalar alıyor: Kadro ilanlarının kişiye özel düzenlenmesi, kendi alanında yıllardır kadro bekleyen akademisyenlerin alan dışından gelen kişiler karşısında dışlanması, yeterlilik kriterlerini karşılamasına rağmen yükseltilmeyen öğretim üyeleri. Bu durumu, akademik hiyerarşinin bir baskı aracına dönüştüğü taciz ve mobbing vakaları izliyor; ardı ardına açılan soruşturmalar, zorunlu rotasyon ve araştırma izinlerinin gerekçesiz reddi, çoğu zaman doğrudan bir işten çıkarma kararına dönüşmeden akademisyenleri istifaya ya da erken emekliliğe yönlendiren fiili bir tasfiye işlevi görüyor.

Ücret sorunlarında ise kamu ve vakıf üniversitelerinde belirgin bir ayrışma göze çarpıyor. Öğretim üyelerinin maruz kaldığı düşük ücret politikasının neredeyse tamamı vakıf üniversitelerinde

gözleniyor: Maaşların geç yatırılması, eksik ödenmesi, enflasyonun altında kalan zamlar. Bu vakaların vakıf üniversitelerinde toplu işten çıkarmalarla iç içe geçmesi tesadüf değil. Basına yansıyan vakalarda görevini kaybeden ya da mahkeme kararına rağmen görevine dönemeyen toplam 129 öğretim üyesi tespit edildi; bunların 121'i vakıf, yalnızca 8'i devlet üniversitelerinde. Yıllık sözleşme dönemleri, yaz aylarını fiilen bir tasfiye dönemine dönüştürürken, özellikle vakıf üniversitelerdeki çalışma rejiminin karakteristik bir niteliği haline geliyor.

İhlallerden sorumlu aktörlere bakıldığında tek bir idari figür açık ara öne çıkıyor: 256 vakanın 188'inde, yani yüzde 73,4'ünde doğrudan rektörlük makamı sorumlu konumda. Bu oran, 2016'dan bu yana rektör atamalarının doğrudan cumhurbaşkanı tarafından yapılıyor olmasıyla birlikte değerlendirildiğinde, üniversite yönetiminin merkezi siyasal yapıyla kurduğu ilişkinin doğrudan bir sonucu olduğunu düşündürüyor.

2024 verisinde birkaç bulgu özellikle dikkat çekiyor. Dağılımda ilk sırayı özgürlük ihlalleri alıyor. Kampüs içi etkinliklerin engellenmesi, protestoların ardından açılan soruşturmalar ve kimi vakalarda doğrudan fiziksel müdahale, üniversitelerin yalnızca bir yüksek eğitim kurumu olmadığını, aynı zamanda siyasal ve toplumsal denetimin yoğunlaştığı mekânlar olarak kavramamız gerektiğini ortaya koyuyor.

Ekim ayında basına yansıyan bir haber, merkezi otoriteye bağlanan akademik kadro atamalarının ulaştığı boyutu tek başına gözler önüne serdi: 11 devlet üniversitesinde hukuk fakültesi dekanlarının hukuk fakültesi mezunu olmadığı ortaya çıktı. Tek bir kurumda değil, birbirinden bağımsız 11 üniversitede aynı tablonun görülmesi, sorunun münferit tercihlerle değil sistematik ve ülke çapında yaygınlaşmış bir kadro atama pratiğiyle ilgili olduğunu düşündürüyor.

Mardin Artuklu Üniversitesi'nde Yaşayan Diller Enstitüsü'nün "tasarruf tedbiri" gerekçesiyle kapatılması, bütçe gerekçesinin akademik alanı daraltmak için nasıl işe koşulduğunun çarpıcı bir örneği. Cinsel taciz suçundan mahkûm edilen bir öğretim üyesinin görevine kesintisiz devam etmesi ise kurumsal cezasızlığın ulaştığı boyutu ortaya koyuyor.

Elinizdeki rapor beş ayrı bölümden oluşuyor. Raporun izleyen bölümlerinde önce veri toplama yöntemi açıklanıyor ve kullanılan kavramların tanımları veriliyor, ardından 2024 yılına ilişkin ihlaller belirli kategoriler altında niceliksel olarak değerlendiriliyor. Beşinci bölümde 2024 ve 2025 verileri karşılaştırılıyor; son bölümde ise 2024 yılında gerçekleşen ihlal türlerine ilişkin seçtiğimiz dikkat çekici örnekler, kısa açıklamalarıyla (üniversite, olayın kapsamı ve tarih) birlikte sunuluyor.

Veri Toplama Yöntemi

Bu çalışmada, sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan “gazete tabanlı veri toplama” tekniği¹ kullanılmaktadır. Basın taraması süreci için Türkiye’deki emek, hak savunuculuğu, hak ihlalleri konusunda uzmanlaşmış olan ve söz konusu içeriklerdeki haberlere, gelişmelere daha sık yer veren gazeteler ve yayın organları tercih edilmiştir. Yapılan pilot çalışmanın ardından Evrensel, Cumhuriyet, Birgün, T24 ve Bianet taranacak kaynaklar olarak belirlenmiştir. Söz konusu haber kaynakları, üniversitelere ilişkin haberler açısından 1 Ocak-31 Aralık 2024 tarihleri arasındaki her gün için taranmıştır. Kısacası, yöntemsel olarak, “Üniversitelerde Hak İhlalleri Raporu 2025” ile aynı yöntem izlenmiştir.²

Araştırmanın kapsamı basına yansıyan ihlallerle sınırlıdır. Türkiye üniversitelerinde gerçekleşen tüm ihlalleri kapsama iddiası yoktur. Raporda kullanılan kavramsallaştırmalar, haber metinlerinde yer alan bilgiler doğrultusunda oluşturulmuştur. Araştırma süresi ve kapsamı gereği, basında yer alan iddiaların ayrıca teyidine yönelik bağımsız bir doğrulama süreci yürütülmemiştir.

Raporda yer alan değerlendirmeler herhangi bir kişi ya da kuruma yönelik kesin hüküm veya isnat niteliği taşımamakta olup, yalnızca kamuya açık haber kaynaklarında yer alan iddiaların analitik bir derlemesini sunmaktadır. Bu nedenle raporda aktarılan bulgular, ilgili haber kaynaklarında yer alan iddiaların sistematik bir derlemesi niteliğindedir.³

Akademik İhlallerin Kavramsallaştırılması

Katılımcılar, ders içeriklerinin belirlenmesi, okutulacak kaynakların seçimi ve dersin işleme biçiminin akademik özgürlüğün en temel unsurlarından biri olduğunu belirtmektedir.

Bu bölümde akademik ihlal başlığı altında toplanabilecek ana kategoriler ve bu kategorilere ait ihlal türleri tasnif edilmekte ve tanımları verilmektedir.

İhlal: Üniversite bileşenlerinin (öğretim elemanı, öğrenci, idari personel) temel hak ve özgürlüklerini sınırlayan her tür müdahaleyi içeren ihlallere ilişkin haber derlemesi, üniversite yerleşkesinde gerçekleşen vakalarla sınırlı tutulmuştur. Yerleşke dışında gerçekleşen ihlal ve müdahalelere ilişkin haberler araştırma kapsamına dâhil edilmemiştir.

¹Bu veri toplama tekniği hakkında bkz. Franzosi, R. (1987). The Press as a Source of Socio-Historical Data: Issues in the Methodology of Data Collection from Newspapers. *Historical Methods: A Journal of Quantitative and Interdisciplinary History*, 20(1), 5-16. <https://doi.org/10.1080/01615440.1987.10594173>

²ÜNİVDER, “Üniversitelerde Hak İhlalleri Raporu 2025”, Şubat 2026, <https://univder.org/universitelerde-hak-ihlalleri-proje-raporu/>

³Taranan haberlerde yer alan iddiaların doğruluğuna ilişkin sorumluluk ÜNİVDER’e ait değildir. Çalışma kapsamında oluşturulan veri seti, talep edilmesi hâlinde akademik araştırma, kamuoyu bilgilendirmesi ve ilgili kişi ve kurumlarla paylaşım amacıyla erişime açılabilir. Bu konudaki talepler ÜNİVDER’e yönlendirilmelidir.

Özne: Bu araştırmanın hedefleri açısından, bir üniversitenin uluslararası kabul gören kriterlere uygun işleyişini şu kıstaslar temelinde tanımlıyoruz: Akademik özgürlük, bilimsel üretim ve eğitim açısından özerklik ve ILO'nun kullandığı “iyi işler”⁴ kavramı kapsamında değerlendirilebilecek çalışma koşulları. Akademik işleyişi, kampüs yaşamına dâhil olan tüm öznelerin (öğretim elemanları, öğrenciler, idari personel) katkısıyla şekillenen çok katmanlı bir süreç olarak düşünmek mümkün. Kampüste herhangi bir öznenin maruz kaldığı ihlaller söz konusu üniversitenin niteliğine ilişkin bir gösterge olarak ele alınabilir. Ayrıca, bir üniversite bileşeninin maruz kaldığı ihlaller, diğer öznelerin kampüsteki yaşam ve çalışma koşullarına ilişkin de bulgular sunmaktadır. Dolayısıyla, üniversite bileşenlerinin (öğretim elemanı, öğrenci, idari personel) üniversite yerleşkesinde maruz kaldığı her türlü ihlale ilişkin haber bu araştırmanın kapsamına dâhil edilmiştir.

Veri toplanırken, beş temel alandaki ihlaller göz önünde bulundurulmuştur. Bunlar, akademik özerklik; akademik özgürlük; ücretler ve çalışma koşulları; ve örgütlenme olarak sıralanabilir. Aşağıda kısaca bu kavramların/terimlerin nasıl tanımlandığı ve veri toplama açısından nasıl işlemselleştirildiği açıklanmaktadır.

Araştırma kısıtları: Araştırmada sosyal medya verisi toplanmamıştır. Ayrıca, yükseköğretim alanında faal olan sendikaların verilerinden de yararlanılmamıştır. Basına yansıyan ihlaller; mahkemelere taşınan ve sonuçlanan davalar, sayıştay raporları, kurumların açıklamaları ve TBMM’de soru önergeleri gibi kaynaklardan derlenen bilgilere dayalı haberlerden oluşmaktadır. Dolayısıyla, taranan haberlerin bir kısmı ihlallerin kendisi değil, bu ihlaller konusunda kurumların ve bireylerin (eylem, raporlama, dava açma, beyanat gibi) edimleriyle ilgilidir. Üniversitelerde yaşanan pek çok ihlalin yazılı ve çevrimiçi haber medyalarına yansımadağı düşünüldüğünde, toplanan verinin bütün evreni temsil kabiliyetinin olmadığı vurgulanmalıdır. Bununla birlikte, elde edilen verinin oluşturduğu somut göstergelerin üniversitelerdeki mevcut durum hakkında kapsamlı bir fikir verebildiğini düşünüyoruz.

Elinizdeki rapor beş ayrı bölümden oluşuyor. Raporun izleyen bölümlerinde önce veri toplama yöntemi açıklanıyor ve kullanılan kavramların tanımları veriliyor, ardından 2024 yılına ilişkin ihlaller belirli kategoriler altında niceliksel olarak değerlendiriliyor. Beşinci bölümde 2024 ve 2025 verileri karşılaştırılıyor; son bölümde ise 2024 yılında gerçekleşen ihlal türlerine ilişkin seçtiğimiz dikkat çekici örnekler, kısa açıklamalarıyla (üniversite, olayın kapsamı ve tarih) birlikte sunuluyor.

Akademik özerklik

Akademik özerklik, üniversitelerin bilimsel çalışmalarını, eğitim-öğretim faaliyetlerini ve yönetsel süreçlerini, kendi kuralları ve ilkeleri çerçevesinde yürütebilmesi olarak tanımlanabilir. Akademik özerklik, bilimsel araştırma ve eğitim süreçlerinde bilimsel ilkelere bağlı kalmak açısından önemlidir.

⁴ ILO’nun insan onuruna yakışan işler veya “iyi işler” kavramı; çalışma yaşamında temel haklara haiz, bireylerin kendileri ve ailelerinin geçimi için yeterli, güvenceli, örgütlenme özgürlüğüne sahip, işverenlerle ve hükümetle diyalogun var olduğu ve işyerinde demokrasi olan işleri tanımlar.

Bu kavram genelde; bilimsel (araştırma ve eğitim), idari ve mali açıdan özerklik olarak üç temel alanda ele alınmakla birlikte, bu araştırmada veri toplanırken ilk iki boyut üzerine odaklanılmıştır.

Veriye, üniversite genelinde, bölüm temelinde veya kişi özelinde akademik özerkliğe aykırı uygulamalar ve müdahalelere ilişkin haberler dahil edilmiştir. Taranan haberlere göre bu müdahaleler kurum, birim veya kişilerin rızası olmadan gerçekleşmiştir. Bu kategoride tanımlanan ihlal türleri şunlardır:

Usulsüz idari atamalar: İlgili üniversite bileşenlerinin rızası alınmadan dekan, bölüm başkanı, idari personel atamasını kapsar.

Liyakatsiz atama: “Adrese teslim,” ilgili bölümün ihtiyaçları gözetilmeden belirlenmiş akademik ilanları kapsar.

Yetki ihlali: Ekonomik, politik ve idari karar alma süreçlerinin yok sayılmasını içerir.

Kadro (atama ve yükseltme) ihlali: Öğretim üyelerinin yeterlilik kriterlerine karşılamalarına rağmen üst kadrolara atama ve yükseltmelerinin yapılmamasını tanımlar.

Yolsuzluk: Kişi veya grupların kendi menfaatleri doğrultusunda üniversite kaynağını kullanmalarını ifade eder.

Usulsüz yatay geçiş : Öğretim üyelerinin inisiyatiflerine aykırı şekilde öğrencilerin merkezi sınav sistemine tabi olmadan üniversite ve bölümlere geçiş yaparak, haksız avantaj elde etmelerini ifade eder.

Usulsüz mezuniyet: Öğrencilerin mezuniyet için gerekli koşulları sağlamadan diploma almalarına imkân veren ihlalleri kapsar.

İntihal: Öğretim üyesinin, farklı bir yayınlanmış kaynaktan doğrudan kendi çalışmasına aktarım yaptığı ve atıf göstermediği ihlali kapsar.

Akademik özgürlük

Üniversite genelinde, bölüm temelinde veya kişi özelinde üniversite bileşenlerinin (öğretim elemanı, öğrenci ve idari personel) ders içeriğine, yayın içeriğine, araştırma faaliyetlerine, kampüs yaşamındaki çeşitli toplantı, eylem, görüş beyanı, kısıtlayan, engelleyen tüm kısıtlamalara ilişkin haberler, bu başlık altında kapsanmıştır. Bu kategoride tanımlanan ihlal türleri şunlardır:

Sansür: Bir üst idari merciden uygulanan, eylem, etkinlik, toplantı, ders içeriğini iptal etmeyen ancak içeriğini sınırlandıran ihlalleri içermektedir.

Özgürlük ihlali: İfade özgürlüğünü kısıtlayan tüm müdahaleleri içermektedir. Toplantı, etkinlik, eylemlere izin verilmemesi, faaliyetlerin engellenmesi, ders açılmasına müdahale edilmesi, bu konularla ilgili olarak sözlü-yazılı uyarıda bulunulması, idari ceza verilmesi, ücret kesintisi yapılması, işten atmayı içermektedir.

Siyasi, dini, etnik ayrımcılık: Dini, etnik ve siyasi görüşler ve kimlikler temelinde ayrımcı tutumların tamamını içermektedir.

Toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık: Toplumsal cinsiyet kimliği ve cinsel yönelime dayalı ayrımcı edimlerin ve tutumların tamamını içermektedir.

Taciz, hakaret, mobbing: Öznelerin bedensel ve ruhsal bütünlüklerini ihlal eden sözlü veya fiziksel müdahaleleri içerir. Bu ihlal türünün tespiti için söz konusu öznenin beyanı esas alınmıştır.

Eğitim hakkının ihlali: Öğrencilerin haksız gerekçelerle eğitimden mahrum bırakılmasını ifade etmektedir.

Ücret Politikası

Üniversitelerde ücretli çalışanlar için (öğretim elemanı, idari personel, kimi durumlarda öğrenci) uygulanan politikalar, üniversite türüne göre farklılık gösterdiği için, bu kategoride devlet ve vakıf üniversitelerine göre tanım yapmak ve ayrımları oluşturmak yerinde olacaktır.

devlet üniversiteleri için bakanlığın toplu sözleşme süreçleri, yönetmelik değişiklikleri, ek ödeme ve gösterge ödemelerinin yapılmaması, banka promosyon ödemelerinin gaspı veya düşük düzeyde tutulması, öğretim üyeleri ve kurumlarının taleplerini yok sayan her türlü ücret politikası, bu kategorideki ihlalleri tanımlamaktadır.

Vakıf üniversitelerinde mütevelli heyet veya üniversite sahibinin ücretleri ödememesi, geç yatırması, eksik yatırması, maaş zamlarının devlet üniversitelerindeki oranların ve enflasyon oranının altında kalması, , maaşların devlet üniversitelerinde aynı akademik unvandaki akademisyenlerin aldığı maaşların altında kalması, belli başlı ihlal biçimleridir.

Mesai ücretlerinin, ek ders ödemelerinin yapılmaması, işten çıkartma sonrası tazminatların ödenmemesi, aynı statüdeki akademisyenlerin ücretlerinin toplumsal cinsiyet temelinde eşitsiz belirlenmesi, üniversite bileşenlerinin taleplerini yok sayan ücret politikaları, bu kategorideki diğer ihlallerlerdir. Bu kategoride tanımlanan ihlal türlerinin veri seti için işlemselleştirilmesi aşağıdaki gibidir:

Toplu İş Sözleşmesi: Üniversitede ücretli çalışanların örgütlü olduğu yetkili sendikanın taleplerinin karşılanmaması, sözleşmenin imzalanmamasını ifade eder.

Ücret sorunları: Ücretli çalışanların elde ettikleri ücretlerin geçinmelerine yetmediğini beyan ettikleri haberleri karşılar. Ücretli çalışanların özlük hakları kapsamında hak ettikleri ek gelirlerin ödenmemesini tanımlar. Ücretlerin ödenmemesi veya geç yatırılmasını, işine son verilen ücretli çalışanların özlük hakkı olan tazminatın ödenmemesini karşılar. Özellikle vakıf üniversitesindeki öğretim üyelerinin aynı işi yapmalarına rağmen devlet üniversitelerindeki meslektaşlarından daha düşük ücretle çalıştırıldığı durumlarını tanımlar. Ek olarak, ücretlerin ödenmemesi veya geç yatırılmasını karşılar.

Tazminatın ödenmemesi: İşine son verilen ücretli çalışanların özlük hakkı olan tazminatın ödenmemesini tanımlar.

Toplumsal cinsiyete dayalı ücret eşitsizliği: Kadın ve LGBTİ+ çalışanların, diğer çalışanlarla aynı işi yapmalarına rağmen daha düşük ücretle çalışmalarını tanımlar.

Kampüste Çalışma ve Yaşam Koşulları

Devlet ve vakıf üniversitelerindeki ücret politikaları dışında yer alan; üniversite bileşenlerinin (öğretim elemanı, öğrenci, idari personel) insanca çalışma ve yaşam koşullarını ihlal eden tüm uygulamalar hakkındaki haberleri kapsamaktadır. Bu kategoriye, çalışanların çalışma koşulları yanı sıra öğrencilerin kampüsteki yaşam koşulları da dahil edilmiştir. Bu kategoride tanımlanan ihlal türleri şu şekilde sıralanmıştır:

Performans baskısı: Öğretim elemanlarının iş güvencesini yayın ve projelere endeksleyen baskıları ifade eder. Kalabalık sınıflarda derslere girmesi, akademik dönemde verilen ders sayısının artması, idari işlerin yürütülmesinin öğretim üyelerine verilmesi ve idari personel eksikliği gibi ihlalleri tanımlar. Kampüse gidiş-geliş saatlerinin yakın takibi, kart basma zorunluluğu, kampüste geçirdiği sürenin hesaplanması; sözlü-yazılı yaptırım, idari veya para cezası uygulanmasını içerir.

Yıllık izin ihlali: Yıllık izinlerinin kullandırılmaması veya kıdem tazminatı ödemesinden kaçınmak için zorla kullandırılması, ücretli çalışanların kendi kararları dışında izin dönemlerinin belirlenmesi, cenaze, doğum, hastalık vb. istisnai durumlarda işe gelmediğinde sözlü-yazılı uyarı, idari veya para cezası uygulanmasını tanımlar.

Doğum izni ihlali: Yasayla belirtilmiş doğum izninin ihlal edilmesi, akademisyenin doğum iznindeyken işten çıkartılmasını ifade eder.

Esnekleştirme, güvencesizleştirme: Üniversitelerinde sözleşme sürelerinin kısaltılması, belirli süreli sözleşme uygulanması, sözleşmenin iptal edilmesi; yönetmeliklerle devlet üniversitesi kadrolarında iş güvencesinin aşındırılması, devlet üniversitelerindeki göreceli güvenceli çalışma koşullarının vakıf üniversitelerindeki performansa dayalı, yıllık sözleşmelerle belirlenen esnek iş güvencesi koşullarına endekslenmesi.

İşten atma: Öğretim elemanı veya idari personelinin sözleşmelerine haksız gerekçelerle son verilmesini tanımlar.

Barınma ve beslenme ihlali: Üniversitede verilen yemeklerin yetersiz, sağlıksız, kötü olmasını ifade eder.

Sağlık ve güvenlik ihlali: Üniversite bileşenlerinin bedensel ve ruhsal bütünlüklerini tehdit eden her türlü olumsuz koşulu, ihmali tanımlar.

Örgütlenme hakkı

Üniversite bileşenlerinin (Öğretim elemanı, idari personel, öğrenci) anayasal bir hakkı olan sendika veya sendika-dışı örgütlenme özgürlüğünün toplu veya bireysel düzeyde engellenmesini içeren ihlallere ilişkin haberleri kapsamaktadır. Bu kategoride tanımlanan ihlal türü şöyledir:

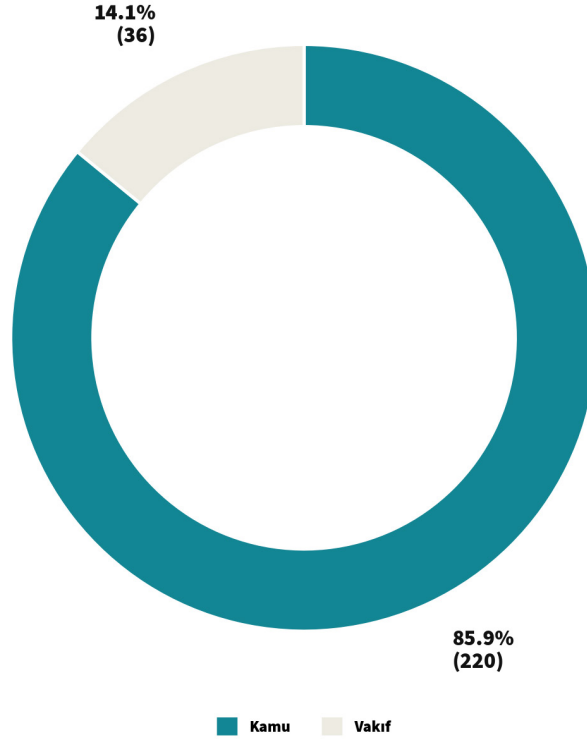
Örgütlenme ihlali: Üniversite öğretim elemanlarının sendika, dernek, parti vb. sivil toplum kuruluşlarına üyeliği sebebiyle ayrımcılığa maruz kalması, soruşturmaya tabi tutulması ve işten atılması.

ÜNİVERSİTELERDE HAK İHLALLERİ 2024

bölüm

02

Üniversite Türüne Göre Akademik İhlaller

2024 yılında basın taramasıyla tespit ettiğimiz 256 ihlalin üniversite kategorisine göre dağılımına baktığımızda, devlet üniversitelerinde yaşanan hak ihlallerinin baskın çoğunluğu oluşturduğunu görüyoruz. 256 ihlal vakasının 220'si (yüzde 85,9) devlet üniversitelerinde çalışan öğretim üyeleri, idari personel ve öğrencilerin maruz kaldığı ihlallerden oluşuyor.

2024 yılı için vakıf üniversitelerinde ise üniversite bileşenlerinin maruz kaldığı 36 ihlal vakası (yüzde 14,1) tespit ettik. Basına yansıyan vakalara bakıldığında, devlet üniversitelerinde yaşanan hak ihlallerinin vakıf üniversitelerine kıyasla yaklaşık altı kat daha fazla olduğu söylenebilir.

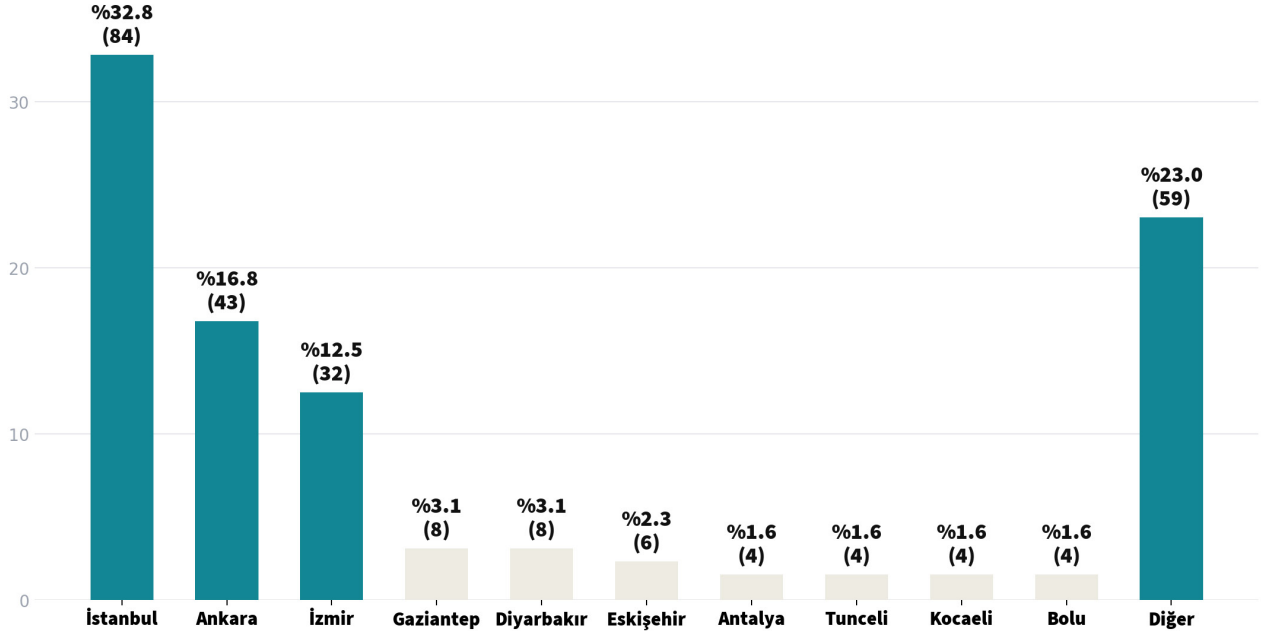
Oranlardaki bu büyük farkın birkaç nedeni var. 2024-2025 eğitim-öğretim yılı itibarıyla Türkiye'de 208 yükseköğretim kurumu bulunuyor; bunların 129'u devlet üniversitesi, 75'i vakıf üniversitesi, 4'ü vakıf meslek yüksekokulu. YÖK verilerine göre öğretim elemanlarının 154.096'sı (yüzde 83,8) devlet üniversitelerinde, 29.691'i (yüzde 16,2) vakıf üniversitelerinde görev yapıyor. Dolayısıyla ihlal oranlarındaki farkın büyük ölçüde akademik personel oranlarındaki farkla örtüştüğü söylenebilir.

Ancak bu örtüşmenin ötesinde başka etkenlerden de var. Vakıf üniversitelerinde çalışan akademik ve idari personel iş güvencesinden yoksun olduğu için, yaşadıkları ihlalleri kamuoyuna taşımaktan çekinebiliyor. Devlet üniversitelerinde çalışan personel ise kısmen memuriyet güvencesi sayesinde ihlalleri basına ve yargıya taşırken görece daha az risk alıyor olabilir.

Vakıf üniversitelerinin payı, 2025 yılına ilişkin raporda yer alan oranın (yüzde 12,4) biraz üzerinde seyrediyor. Bunun sadece iki yılı kapsayan basın taramasından kaynaklanan bir dalgalanma olduğu düşünülebilir.

Basın taramasına dayanan bu verilerin üniversitelerde yaşanan ihlallerin tamamını kapsadığını iddia etmiyoruz. Özellikle vakıf üniversitelerinde kamuoyu tepkisine yol açmayan ihlallerin basın gündemine girme olasılığı yakın zamana kadar oldukça düşüktü.¹

Akademik İhlallerin Şehirlere Göre Dağılımı

Akademik hak ihlallerinin şehirler bazındaki dağılımı, ihlallerin belirli merkezlerde yoğunlaştığını gösteriyor. Veri setinde yer alan 256 ihlal vakasının toplamda 46 farklı şehirde gerçekleştiğini gözlemliyoruz. Bu vakaların 197'si (yüzde 77,0), ihlal sayısı bakımından ilk sırada yer alan 10 şehirde kümelenirken, kalan 59 ihlal (yüzde 23,0) 36 farklı şehirdeki üniversitelerde meydana geldi.

Dağılımın ilk sıralarında yer alan İstanbul, Ankara ve İzmir, toplamda 159 ihlal vakasıyla öne çıkıyor. 208 yükseköğretim kurumunun 91'i İstanbul (61), Ankara (21) ve İzmir'de (9) yer alıyor. Üniversitelerin yarıya yakınının bu üç büyük metropolde yoğunlaştığı düşünüldüğünde, bu durum aslında beklenen bir tablo. İstanbul'da Boğaziçi Üniversitesi başta olmak üzere çeşitli devlet üniversiteleri öne çıkarken, Ankara'da ODTÜ ve Ankara Üniversitesi, İzmir'de ise Dokuz Eylül Üniversitesi ve Ege Üniversitesi ihlallerin yoğunlaştığı kurumlar arasında yer alıyor.

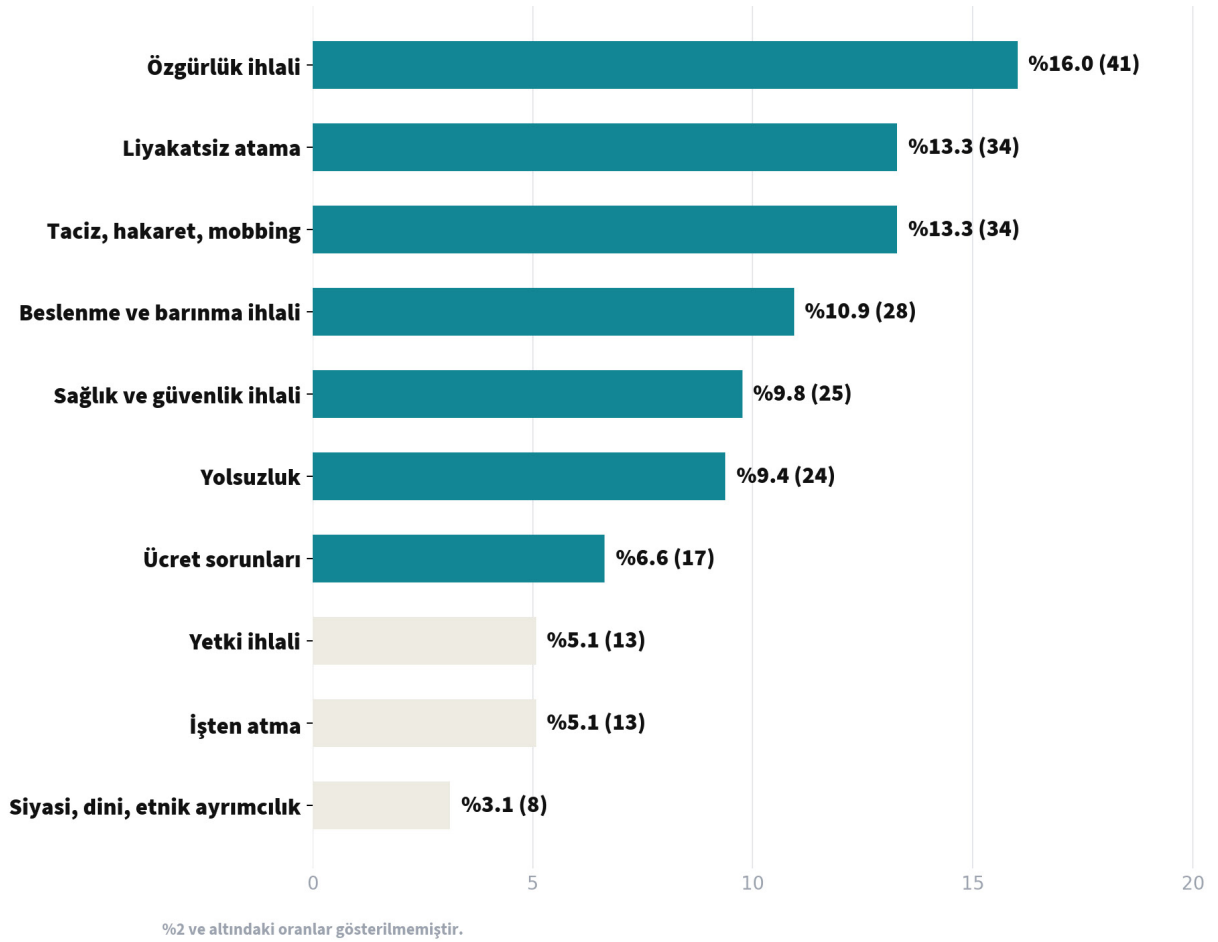
Taşra kentlerindeki üniversitelerde akademik özerklik ve özgürlükleri sınırlayan uygulamaların daha az yaşandığını iddia etmiyoruz. Aksine, bu üniversitelerde gerçekleşen ihlallerin önemli bir bölümünün basına ve dolayısıyla veri setine yansımadağı düşünülebilir. Taşra üniversitelerinde yaşanan vakaların büyük oranda devlet üniversitelerinde gerçekleştiği görülüyor; bunun önemli nedeni vakıf üniversitelerinin özellikle İstanbul'da yoğunlaşmış olmasıdır (YÖK verilerine göre 75 vakıf üniversitesinin 46'sı Marmara Bölgesinde, 18'i İç Anadolu'da).

⁵ Öte yandan, 2026 yılında 150'den fazla öğretim elemanının öğretim yılı sonunda kısa süre içinde işten çıkarılması, bir kamuoyu tepkisine yol açtı ve medyada yer aldı. Bu güncel durum, öğretim elemanlarının temsil edildiği sendikaların etkinliğinin artmasından da kaynaklanıyor. Örneğin bkz. Birgün (16 Temmuz 2026) "Akademik Kıyım Derinleştirdi" <https://www.birgun.net/haber/akademik-kiyim-derinlesti-724095>.

2024 verisinde dikkat çeken bir nokta, ilk 10 şehir arasında Gaziantep ve Diyarbakır'ın da yer alması. Gaziantep'teki vakalar büyük ölçüde yolsuzluk ve kamu kaynağı kullanımına ilişkin haberlerden, Diyarbakır'daki vakalar ise dil hakları ve akademik özerkliğe müdahale niteliğindeki ihlallerden kaynaklanıyor. Bu durum, büyük metropollerin yanı sıra belirli taşra kentlerinin de kendine özgü ihlal örüntüleriyle veri setine yansımalarına işaret ediyor.

Veri setindeki kentlere göre ihlal dağılımının, akademik hak ihlallerinin yalnızca belirli kurumlara veya şehirlere özgü olmadığını; ancak büyük üniversitelerin, merkezi idari müdahalelerin ve kamuoyu görünürlüğünün daha yüksek olduğu metropollerde yoğunlaştığını söylemek mümkün.

İhlal Türleri (Tüm Üniversiteler)

2024 yılında üniversitelerde gerçekleşen hak ihlallerinde belirli türlerde yoğunlaşan bir örüntü dikkat çekiyor. İhlal türlerine göre dağılıma bakıldığında özgürlük ihlallerinin öne çıktığı, bunu liyakatsiz atama ile taciz, hakaret ve mobbing vakalarının yakından izlediği görülüyor. Bu tablo, akademik özgürlüklerin daralması ile kurumsal yönetim uygulamalarındaki keyfiliğin birbirini besleyen iki eğilim olduğunu düşündürüyor.

Özgürlük ihlalleri, veri setindeki haberlerde en yaygın ihlal türü olarak öne çıkarken, bu başlık altında mağdur olanların ağırlıklı olarak öğrenciler ve öğretim üyeleri olduğu görülüyor. İstanbul ve Ankara bu ihlal türünün en çok yaşandığı şehirler. Öğrenciler ifade özgürlüğü, kampüs içi etkinlikler ve siyasal-toplumsal faaliyetlere katılım gerekçesiyle idari ve kolluk müdahalelerine maruz kalırken, öğretim üyeleri ders içerikleri ve kamuoyuna dönük açıklamaları nedeniyle baskı gördüğünü gözlemliyoruz.

Medyaya yansıyan liyakatsiz atama vakaları neredeyse bütünüyle devlet üniversitelerinde yoğunlaşıyor. Şehir dağılımında İstanbul, İzmir, Diyarbakır ve Gaziantep öne çıkıyor; bu da liyakatsiz atamaların yalnızca büyük metropollerle sınırlı kalmayıp taşra üniversitelerinde de yaygın bir sorun olduğunu gösteriyor. Bununla birlikte, 33 vakanın devlet üniversitelerinde gerçekleşmiş olması vakıf üniversitelerinde benzer ihlallerin yaşanmadığı anlamına gelmiyor; sadece medyaya yansımamış olduğunu gösteriyor.

Taciz, hakaret ve mobbing vakalarının dağılımında dikkat çeken bir nokta, İzmir'in ilk sırada yer alması. Bu yoğunlaşma, büyük ölçüde İzmir'deki bazı üniversitelerde yıllardır süregelen mobbing şikâyetlerinin 2024'te de gündemde kalmasından kaynaklanıyor. Mağdurların önemli kısmı öğretim üyesi ama öğrenciler de bu ihlal türünden etkileniyor.

Kampüs yaşam koşullarına ilişkin iki ihlal türü, beslenme ve barınma ihlali ile sağlık ve güvenlik ihlali, 2024 verisinde birlikte değerlendirildiğinde toplam ihlallerin yaklaşık beşte birini oluşturuyor. Ankara ve İstanbul'daki büyük devlet üniversiteleri bu ihlallerin en çok yaşandığı yerler; yurt, yemekhane ve kampüs güvenliğine dair sorunların özellikle kalabalık öğrenci nüfusuna sahip kurum ve şehirlerde öne çıktığını gözlemliyoruz.

Yolsuzluk vakalarında devlet üniversiteleri baskın konumda (24 vakanın 22'si), ancak bu ihlal türü coğrafi olarak daha dağınık bir görünüm sergiliyor: Kastamonu, Gaziantep, Antalya, Van ve Mersin gibi farklı büyüklükteki şehirlerde yolsuzluk iddiaları basına yansımış durumda. Bu durum, devlet kaynağı kullanımına ilişkin denetim zafiyetinin büyük kentlerle sınırlı kalmadığına ve taşra üniversitelerinde de benzer sorunların yaşandığına işaret ediyor.

Ücret sorunlarında 2024 verisi dikkat çekici bir tablo ortaya koyuyor: 17 vakanın 10'u vakıf üniversitelerinde gerçekleştiğini gözlemliyoruz. Bu, vakıf üniversitelerinde çalışan öğretim üyelerinin ücret güvencesizliğinin, devlet üniversitelerini geride bırakacak kadar belirgin ve kalıcılaşmış hale geldiğini gösteriyor.

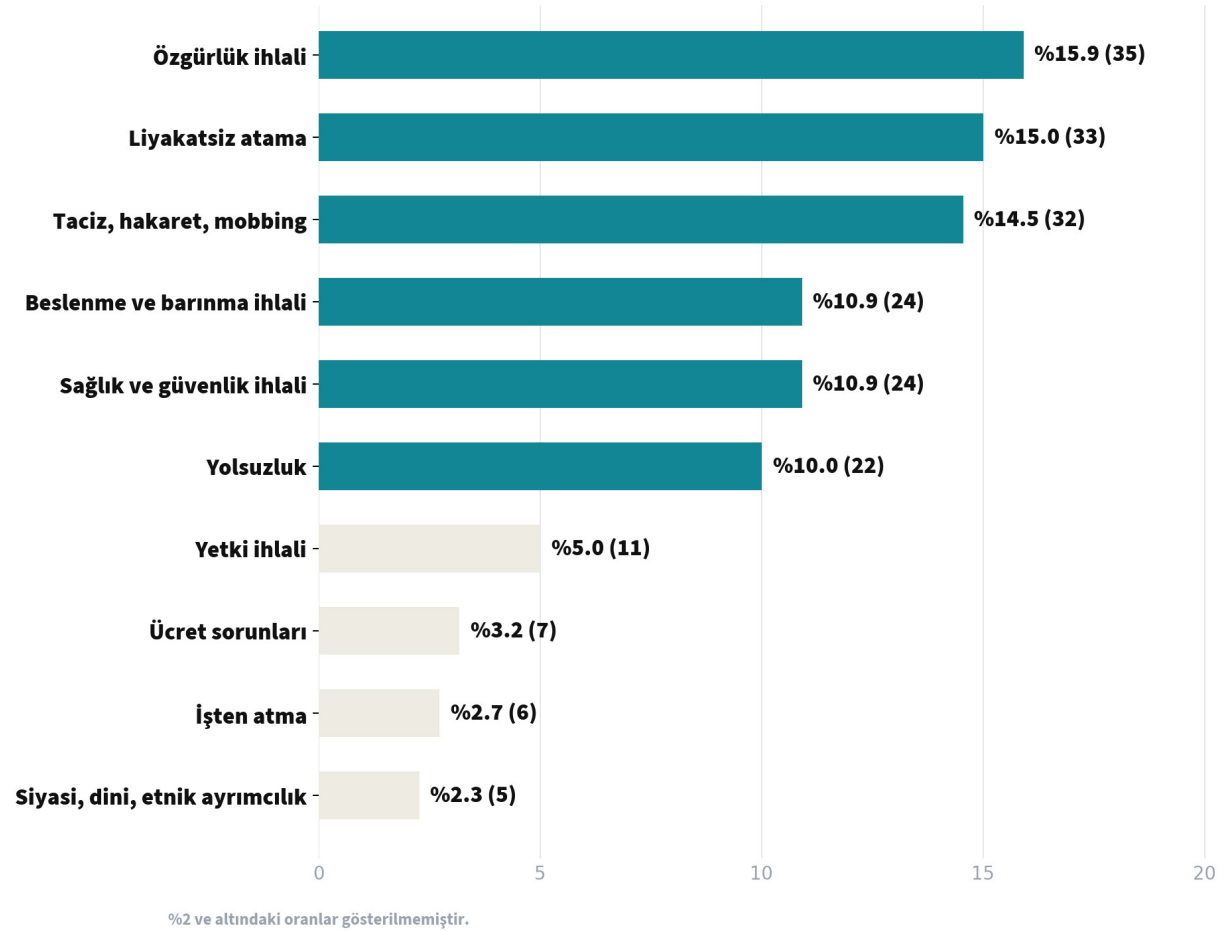
Yetki ihlali, 2024 verisinde belirgin biçimde öne çıkan bir diğer başlık. Bu vakaların neredeyse tamamı İstanbul merkezli ve büyük ölçüde köklü devlet üniversitelerindeki yönetim kadrolarına yönelik keyfi kararlarla ilgili. Rektörlük makamının ekonomik, idari ve kurumsal karar alma süreçlerini bileşenlerin onayı olmadan kullanması bu kategorinin temel görünümünü oluşturuyor.

İşten atma vakalarında vakıf üniversiteleri önemli bir paya sahip (13 vakanın 7'si). İstanbul, bu ihlal türünün en yoğun yaşandığı şehir olarak öne çıkıyor. Vakıf üniversitelerinde sözleşme feshi yoluyla gerçekleşen işten atmalar, devlet üniversitelerindeki daha uzun disiplin süreçlerine kıyasla daha hızlı ve doğrudan uygulanabiliyor.

Bu bulgular, üniversitelerdeki hak ihlallerinin rastlantısal olmadığını; belirli üniversite türlerinde, belirli şehirlerde ve belirli ihlal başlıklarında yoğunlaşan yapısal bir karakter taşıdığını gösteriyor.

Bu bulgular, üniversitelerdeki hak ihlallerinin rastlantısal olmadığını; belirli üniversite türlerinde, belirli şehirlerde ve belirli ihlal başlıklarında yoğunlaşan yapısal bir karakter taşıdığını gösteriyor. Basın taramasına dayalı veri seti tüm ihlalleri kapsama iddiası taşımasa da, üniversitelerde akademik özgürlük, özerklik ve çalışma hakkı alanlarında giderek derinleşen bir sorun alanlarına işaret ediyor.

Devlet Üniversitelerinde İhlaller

Devlet üniversiteleri veri setindeki 256 vakanın 220'sini, yani yüzde 85,9'unu oluşturduğu için, bu kurumlara özgü dağılımın genel tabloyla büyük ölçüde örtüşmesi beklediğimiz bir durum. Dolayısıyla, özgürlük ihlali (yüzde 15,9), liyakatsiz atama (yüzde 15,0) ve taciz, hakaret, mobbing (yüzde 14,5) sıralaması, genel dağılımdaki üçlüyle neredeyse birebir aynı kalıyor.

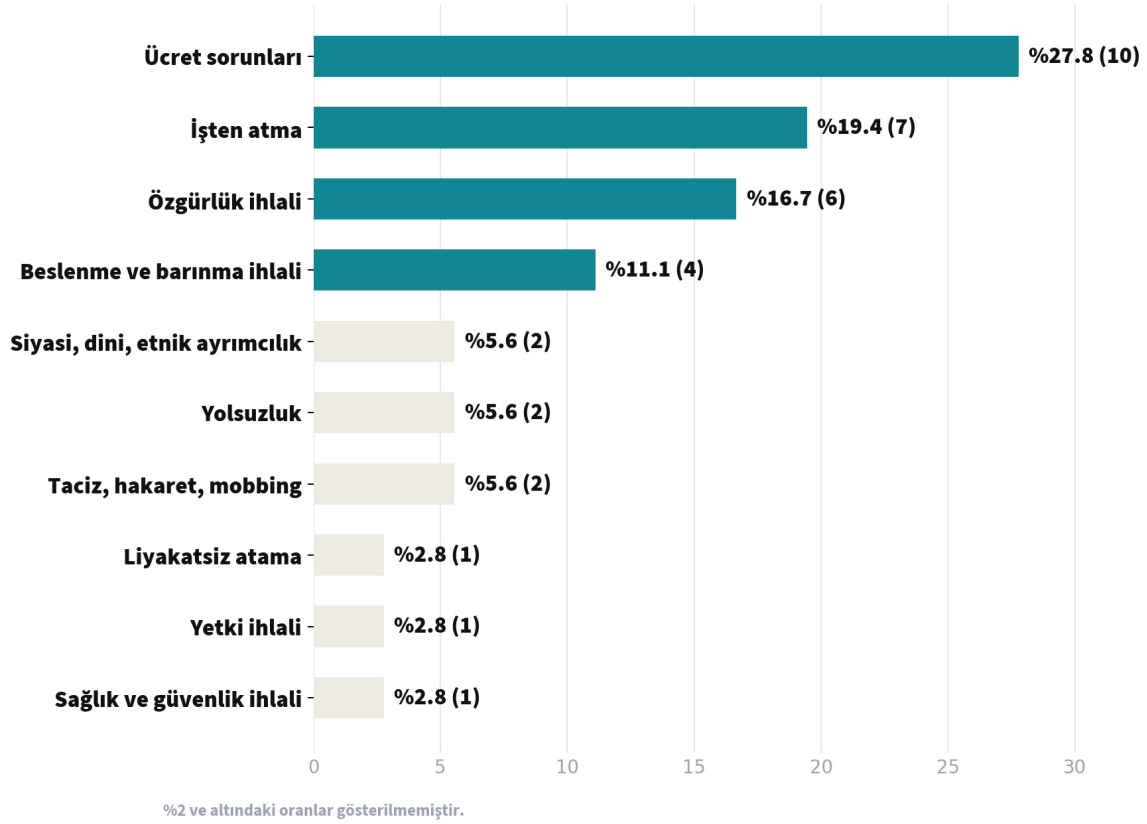
Dikkat çeken bir fark, liyakatsiz atanmanın devlet üniversitelerinde özgürlük ihlaline çok daha yakın bir paya ulaşması. Bunun nedeni açık: 34 liyakatsiz atama vakasının 33'ü zaten devlet üniversitelerinde gerçekleşiyor, dolayısıyla bu kategori vakıf üniversiteleri çıkarıldığında görece ağırlık kazanıyor. Munzur Üniversitesi'nde adrese teslim kadro ilanları ve Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nde tarikat bağlantılı dekan atamasına ilişkin haberler, bu örüntünün örnekleri.

Yolsuzluk (yüzde 10) ve beslenme-sağlık ihlalleri (her biri yüzde 10,9) de benzer biçimde devlet üniversitelerinde yoğunlaşıyor; bu üç kategori de genel dağılımdaki sıralamasını büyük ölçüde koruyor.

Asıl belirgin farklılaşma iki ihlal türünde ortaya çıkıyor: ücret sorunları genel dağılımda yüzde 6,6 iken devlet üniversiteleri özelinde yüzde 3,2'ye geriliyor; işten atma ise yüzde 5,1'den yüzde 2,7'ye düşüyor. Bu düşüş, her iki ihlal türünün de orantısız biçimde vakıf üniversitelerinden kaynaklandığını gösteriyor — 17 ücret sorunu vakasının 10'u, 13 işten atma vakasının 7'si vakıf üniversitelerinde yaşandığını gözlemliyoruz. Devlet üniversitelerindeki personelin sahip olduğu görece iş güvencesi, bu iki alanda vakıf üniversitelerine kıyasla çok daha az ihlale maruz kalmasını açıklıyor.

Yetki ihlali (yüzde 5) devlet üniversitelerinde belirgin bir yer tutuyor; bu kategori neredeyse tamamen büyük kentlerdeki devlet üniversitelerinin yönetim kadrolarına yönelik keyfi kararlarla ilişkili.

Vakıf Üniversitelerinde İhlaller

Vakıf üniversitelerinde gerçekleşen hak ihlalleri, hem türleri hem yoğunlaştıkları alanlar itibarıyla devlet üniversitelerinden belirgin biçimde ayrışıyor. 2024 yılında basın taraması yoluyla tespit edilen vakıf üniversitesi ihlallerinde ilk sırada ücret sorunları yer alıyor; vakıf üniversitelerinde tespit edilen 36 ihlalin 10'u (yüzde 27,8) ücret sorunlarından oluşuyor. 2024'te vakıf üniversitelerindeki en görünür sorun, işten çıkarmadan önce ücretlerin ödenmemesi veya geç ödenmesi.

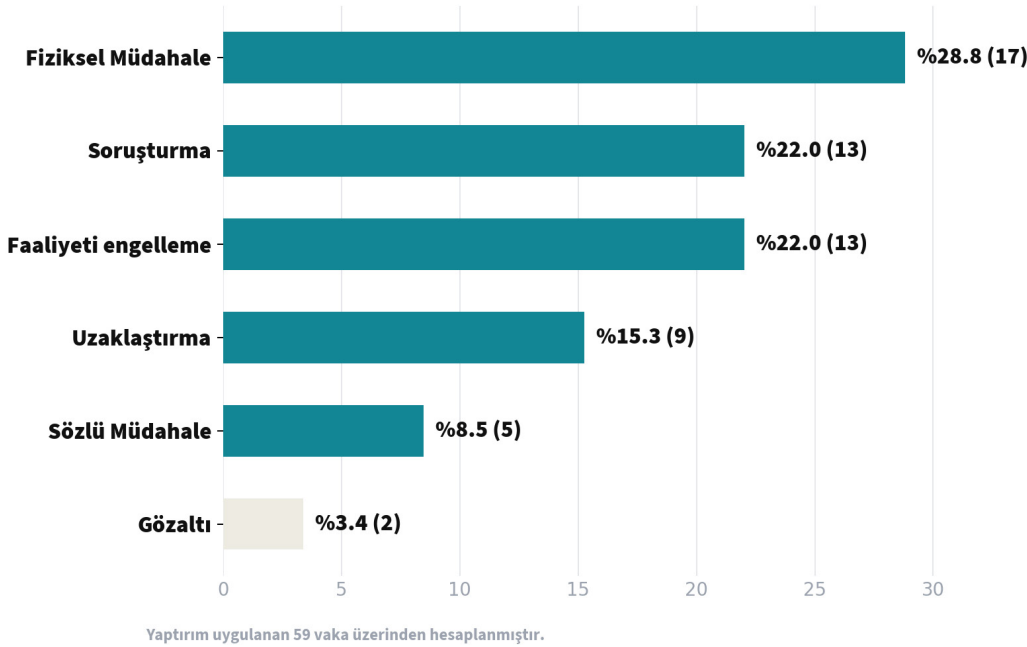
İşten atma, ikinci sırada yer alıyor fakat etkilenen kişi sayısı bakımından yine ağır bir tablo ortaya koyuyor: 2024 yılında basına yansıyan vakalarda toplam 121 öğretim elemanının işine son verildiği görülüyor. Bu sayının büyük kısmı, aynı yaz döneminde Arel, Beykent, Kadir Has ve Maltepe üniversitelerinde eş zamanlı gerçekleşen toplu çıkarmalardan kaynaklanıyor. Vakıf üniversitelerinde sözleşmelerin yıllık yapılması, öğretim yılının sona erdiği yaz aylarını fiilen bir tasfiye dönemine dönüştürmekte.

Özgürlük ihlalleri üçüncü sırada geliyor. Bu vakalar, öğrencilerin zamlara veya siyasi gündeme ilişkin tepkilerinin burs kesintisi ya da disiplin süreciyle karşılık bulması şeklinde ortaya çıkıyor. Beslenme ve barınma ihlali ise dördüncü sırada yer alıyor.

Liyakatsiz atama, yetki ihlali ve sağlık-güvenlik ihlali gibi kategoriler vakıf üniversitelerinde birer vakayla sınırlı kalıyor. Bu durum, vakıf üniversitelerindeki ihlallere ilişkin medyaya yansıyan vakaların devlet üniversitelerine kıyasla çok daha dar bir yelpazede, esas olarak istihdam ve ücret güvencesizliği etrafında toplandığını gösteriyor.

Şehirlere göre dağılıma bakıldığında, vakıf üniversitelerindeki ihlallerin büyük ölçüde İstanbul'da yoğunlaştığı (23 vaka), Ankara'nın ise daha sınırlı ölçekte takip ettiği görülüyor (12 vaka). Vakıf üniversitelerinin bu iki büyük kentte yoğunlaşmış olması, bu dağılımı büyük ölçüde açıklıyor.

Üniversite Bileşenlerine Yönelik Yaptırımlar

2024 yılı boyunca basına yansıyan, üniversite bileşenlerine yönelik yaptırım vakalarına baktığımızda, yaptırımların baskın biçimde devlet üniversitelerinde gerçekleştiği görülüyor. 59 yaptırım vakasının 51'i (yüzde 86,4) devlet üniversitelerinde uygulanmış, vakıf üniversitelerinde tespit edilen yaptırım sayısı ise oldukça sınırlı kalıyor. Yaptırım mekanizmaları, ihlallerin genel dağılımından bağımsız ayrı bir eğilim izlemiyor.

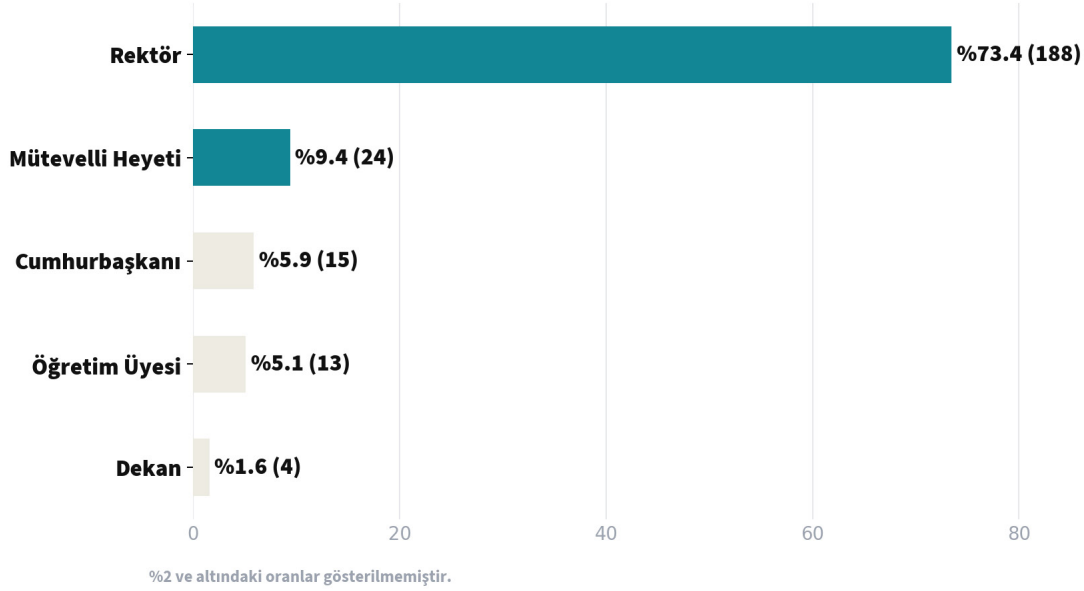
Grafikte görüldüğü üzere, yaptırımlar içinde ilk sırada fiziksel müdahale yer alıyor. Soruşturma ve faaliyeti engelleme eşit bir payla (yüzde 22'şer) onu izliyor. 2024 yılında kampüslerde uygulanan 10 yaptırımdan yaklaşık 7'si bu üç tür üzerinden gerçekleşiyor — bu oran 2025 verisiyle hemen hemen aynı. Uzaklaştırma (yüzde 15,3), sözlü müdahale (yüzde 8,5) ve gözaltı (yüzde 3,4) dağılımı tamamlıyor. Mekânsal dağılıma bakıldığında, yaptırımların büyük ölçüde İstanbul (23), Ankara (15) ve İzmir'de (4) yoğunlaştığı, bu üç şehrin toplam yaptırımların yüzde 71,2'sini oluşturduğu görülüyor.

Taşra üniversitelerinde gerçekleşen soruşturma ve idari baskıların bir bölümünün medyaya yansımamış olabileceği ihtimali burada da geçerliliğini koruyor.

Yaptırımların muhataplarına bakıldığında, öğrencilerin (43 vaka) ve öğretim üyelerinin (23 vaka) ağırlıklı hedef kitleyi oluşturduğu, idari personelin ise bu alanda çok sınırlı bir paya sahip olduğu (4 vaka) görülüyor. Öğrenciler özellikle protesto ve kolektif eylemlere katılım gerekçesiyle fiziksel müdahale ve soruşturmalara maruz kalırken, öğretim üyeleri daha çok akademik faaliyetleri veya kamuoyuna dönük açıklamaları nedeniyle disiplin süreçleriyle karşı karşıya kalıyor.

Bu dağılım, 2024 yılında üniversitelerde uygulanan yaptırımların akademik özgürlükler ve örgütlü faaliyetler üzerinde caydırıcı bir baskı aracı olarak işlediğini gösteriyor. Bununla birlikte, bu analiz yalnızca kampüs içinde gerçekleşen ve basına yansıyan vakaları kapsıyor; kampüs dışı müdahaleler ile görünürlük kazanmayan yaptırımlar bu çerçevenin dışında kalıyor.

İhlallerden Kim Sorumlu?

İhlalleri gerçekleştiren asli sorumlunun kim olduğuna baktığımızda, üniversitelerin üst düzey yönetimleri karşımıza çıkıyor. 256 ihlalin 188'inde doğrudan rektörler sorumlu olduğunu görüyoruz. Mütevelli heyeti ise ikinci sırada geliyor. Bu durum, vakıf üniversitelerindeki ücret ve işten atma sorunlarının 2024'te daha belirgin hale gelmesiyle örtüşüyor.

Öğretim üyelerinin sorumlu olduğu vakalar da (yüzde 5,1) dikkate değer bir yer tutuyor. Bu tablo, öğretim elemanları arasında—özellikle üst ünvanlardakilerden alttakilere doğru yönelen—taciz, yıldırma ve mobbing gibi ihlallerin varlığına işaret ediyor.

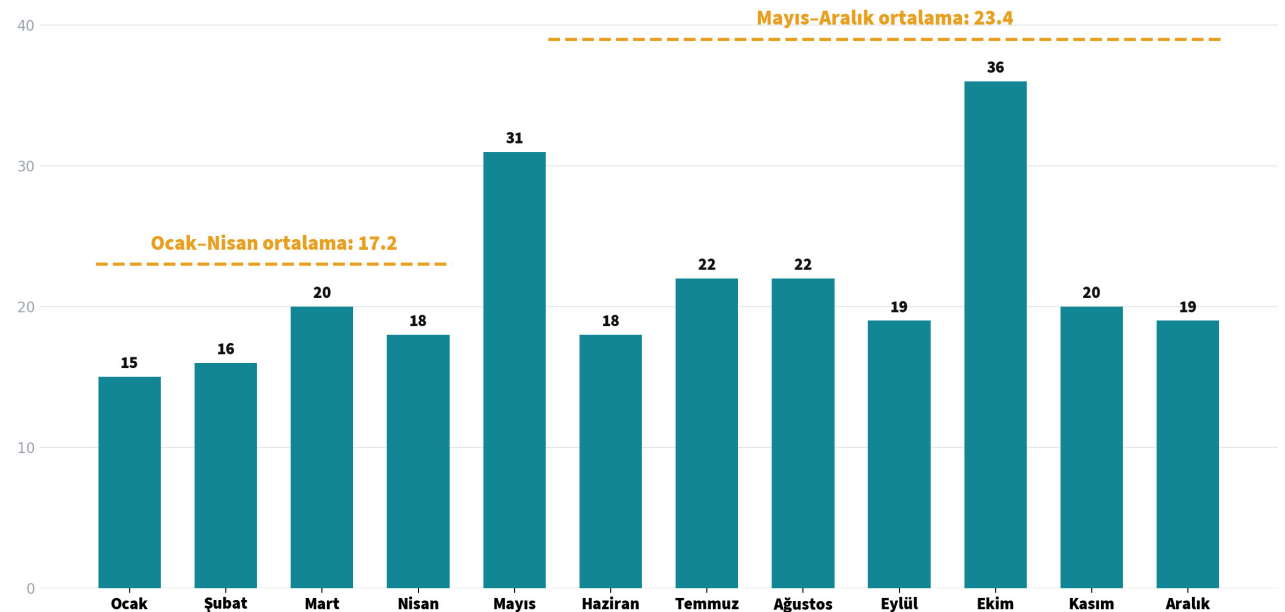
İhlallere Müdahale Eden Kurumlar

Kurum	Müdahil Olduğu İhlaller
Eğitim-Sen	4
Özel Sektör Öğretmenleri Sendikası	4

2024 verisinde ihlallere müdahale eden kurumlar oldukça sınırlı sayıda kalıyor: Eğitim-Sen dört vakada, Özel Sektör Öğretmenleri Sendikası da dört vakada müdahale etmiş. Özel Sektör Öğretmenleri Sendikası'nın yer aldığı dört vaka, vakıf üniversitelerindeki toplu işten çıkarmalarla ilişkili; Eğitim-Sen ise devlet üniversitelerinde öğretim üyelerine yönelik rotasyon, mobbing ve işten atma vakalarında örgütlü bir muhatap olarak öne çıkıyor.

Genel olarak, sendikal müdahalelerin basına yansıma düzeyinin 2024'te 2025'e kıyasla daha sınırlı kaldığı görülüyor. Bu durum, veri setinin sosyal medya ve sendika bültenlerini kapsamayan basın taraması yönteminden kaynaklanan bir sınırlılık olduğu düşünülebilir. Ancak sendikaların akademik ihlallere müdahalelerinin yıllar içinde artmakta olduğunu da öngörebiliriz. Henüz tamamlamadığımız 2026 yılına ilişkin gelişmeler, bu öngörüğü doğrulayabilir.⁶

Hak İhlallerinin Aylara Göre Dağılımı

⁶İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin kapatılmasına yönelik sendikal tepki (bkz. Sendika.org (22 Mayıs 2026) <https://sendika.org/2026/05/erdoganin-karariyla-kapatilmisti-bilgi-universitesi-ogrencileri-ve-akademisyenleri-kampuslerini-terk-etmiyor-748217>) ve vakıf üniversitelerinde işten atmalara karşı tepki (bkz. Gazetesanal (24 Temmuz 2026) <https://gazetesanal.com/vakif-universitelerindeki-isten-cikarmalara-sendikalardan-tepki/>) buna örnek gösterilebilir.

2024 yılı genelinde giderek artan ve iki ayrı zirvede yoğunlaşan bir örüntü görülüyor. Ocak-Nisan döneminde aylık ortalama 17,2 iken, Mayıs-Aralık döneminde bu ortalama 23,4'e çıkıyor — yani yılın ikinci yarısında ihlal sayısı belirgin bir biçimde artıyor.

İki ay özellikle öne çıkıyor: Mayıs (31 vaka) ve Ekim (36 vaka). Mayıs ayındaki artış tek bir ihlal türüne bağlı değil; özgürlük ihlali, beslenme-barınma, ücret sorunları, yetki ihlali ve sağlık-güvenlik ihlalleri neredeyse eşit ağırlıkta dağılmış durumda. Bu durum, akademik yılın sonuna doğru kampüs yaşamındaki gerilimlerin (sözleşme yenileme, yurt-yemekhane sorunları, öğrenci eylemleri) eş zamanlı olarak yoğunlaştığına işaret ediyor.

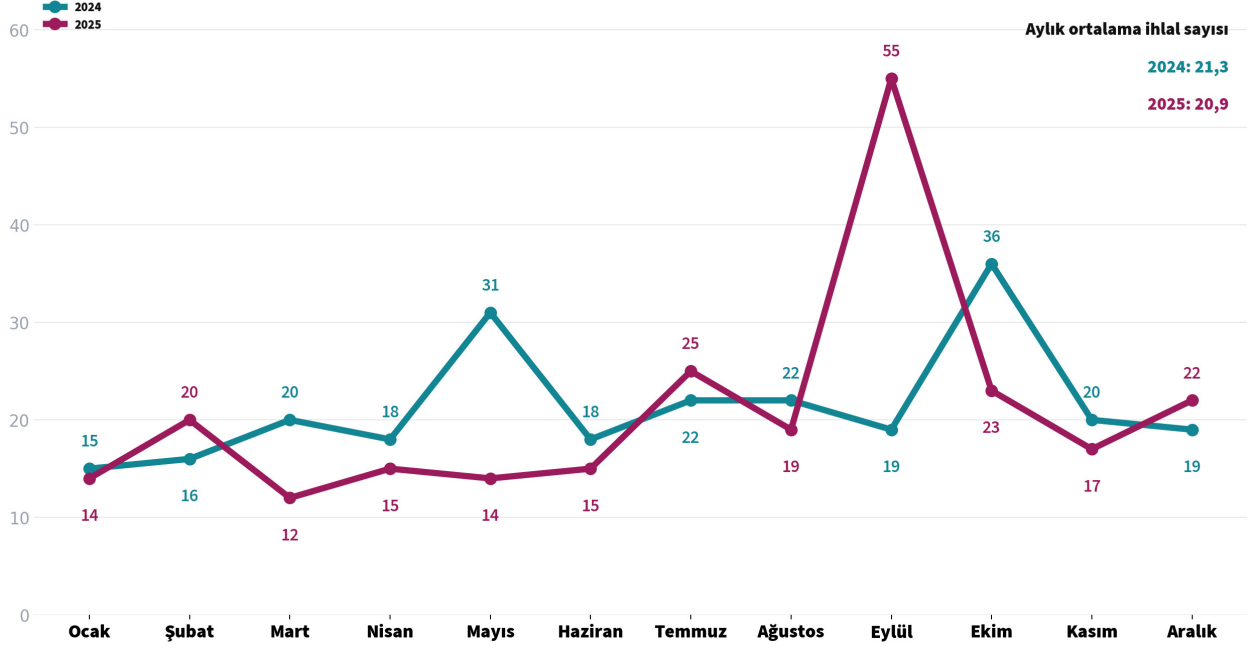
2024'te ihlallerin ikinci yarıda yoğunlaşmasını tek bir siyasi kırılma noktasına bağlamak mümkün değil; bunun yerine akademik takvimin yapısal ritmi (yaz sözleşme dönemi, güz dönemi başlangıcındaki kadrolaşma dalgası) ile her bir üniversitede gerçekleşen idari kararların üst üste binmesi söz konusu. 2024'teki zamansal yoğunlaşmanın, kurumsal takvime ilişkili bir örüntüden kaynaklandığını söylemek mümkün.

HAK İHLALLERİNİN KARŞILAŞTIRMASI 2024-2025

bölüm

03

Üniversitelerde Gerçekleşen Hak İhlallerinin Karşılaştırması (2024-2025)

Bu rapor, ÜNİVDER'in 2025 yılına ilişkin yayımladığı hak ihlalleri raporunun ardından, geriye dönük olarak 2024 yılı verisini ele alıyor. Aşağıdaki tablo, iki yıla ait temel göstergeleri yan yana sunuyor. Ardından süreklilik gösteren örüntüler ile belirgin biçimde farklılaşan noktaları ayrı başlıklar altında değerlendiriyoruz.

Gösterge	2024	2025
Toplam ihlal sayısı	256	251
Devlet üniversitesi payı	%85,9	%87,6
Vakıf üniversitesi payı	%14,1	%12,4
1.Sıradaki ihlal türü	Özgürlük ihlali (%16)	Özgürlük ihlali (%23,1)
2.Sıradaki ihlal türü	Liyakatsiz atama ve Taciz-mobbing (%13,3)	Liyakatsiz atama (%14,7)
3.Sıradaki ihlal türü	Yolsuzluk (%9,4)	Yolsuzluk (%13,1)
İhlallerde Rektörün payı	%73,4	%76,5
Yaptırım uygulanan vaka	%23	%30,7
Aylık ortalama ihlal sayısı	21,3	20,9

2024 ve 2025 Yıllarında Öne Çıkan Benzerlikler

İki yıl arasında en dikkat çekici bulgu, temel yapısal göstergelerin büyük ölçüde istikrarlı kalması. Devlet üniversitelerinin payı her iki yılda da yüzde 86-88 aralığında; bu oran, akademik personelin devlet-vakıf arasındaki dağılımıyla örtüştüğü için beklenen bir süreklilik. Rektörlük makamı her iki yılda da ihlallerin başat sorumlusu olma konumunu koruyor (yüzde 73-77 aralığında). Özgürlük ihlali, her iki yılda da açık ara en yaygın ihlal türü; liyakatsiz atama ve yolsuzluk da her iki tabloda ilk üçe giriyor. Coğrafi olarak İstanbul-Ankara-İzmir üçlüsünün baskınlığı, aylık ortalamanın yılın ikinci yarısında yükselmesi gibi örüntüler de her iki yılda tekrarlanıyor.

2024 ve 2025 Yıllarında Dikkat Çeken Farklılıklar

Bununla birlikte, bazı göstergeler yıllar arasında belirgin biçimde değişiyor. Yaptırım oranında açık bir düşüş olduğunu gözlemlemekteyiz: 2024'te ihlallerin yüzde 23'ünde bir yaptırım (soruşturma, uzaklaştırma, fiziksel müdahale vb.) uygulanmışken, 2025'te bu oran yüzde 30,7'ye çıkmış. Bu fark, 2024'teki ihlallerin görece olarak daha çok yapısal/kurumsal nitelikte (liyakatsiz atama, yolsuzluk gibi doğrudan bir yaptırımı gerektirmeyen türlerde) yoğunlaşmasından kaynaklanıyor olabilir. Öte yandan, 2025'te üniversite bileşenlerine daha çok baskı uygulandığını gösteriyor olması da mümkün.

Taciz, hakaret ve mobbing 2024'te ikinci sırada liyakatsiz atamayla eşit paya ulaşırken, 2025'te bu kategori beşinci sıraya geriliyor. Bu yükselişin büyük kısmı İzmir'deki belirli üniversitelerde yıllardır süren mobbing şikâyetlerinin 2024'te yoğunlaşmasından kaynaklanıyor.

Vakıf üniversitelerindeki ihlal örüntüsü de yıllar arasında ayrışıyor: 2024'te ücret sorunları liste başında yer alırken 2025'te vakıf üniversitelerinde işten atmalar birinci sırada. İşten atma 2024'te ikinci sırada kalıyor, ancak etkilenen kişi sayısı (121) 2025 yılıyla (175) kıyaslandığında azımsanmayacak düzeyde. Bu da vakıf üniversitelerinde işten çıkarmaların münferit olaylar olmadığına, her yıl sistematik olarak gerçekleştiğine işaret eden bir bulgu. Üstelik, işten çıkarmaların sadece bir kısmı medyaya yansıyor.

Aylık dağılımın seyri ise yıllar arasında farklılaşıyor. 2025'te ihlallerin ikinci yarıda yoğunlaşması açık bir siyasi tetikleyiciyle ("19 Mart" sonrası İmamoğlu'nun tutuklanması) ilişkilendirebiliyoruz. 2024'te ise böyle tekil bir tetikleyici olaya rastlamadık; bunun yerine Mayıs ve Ekim aylarındaki zirveler, akademik takvimin yapısal ritmine (yaz sözleşme dönemi, güz döneminde eş zamanlı gerçekleşen toplu dekan ataması) bağlanabiliyor. Bir başka deyişle, 2025'teki zamansal yoğunlaşma siyasi bir olayın doğrudan sonucuyken, 2024'teki yoğunlaşma kurumsal takvime yayılı, daha dağınık bir örüntü sergiliyor.

GENEL DEĞERLENDİRME

bölüm

04

Genel Değerlendirme

2024 ve 2025 yılları için yaptığımız üniversitelerde hak ihlalleri izleme çalışmasına göre, bu iki yılda toplamda basına yansıyan en az 507 ihlal vakası var. Bu iki yıllık süreçte, basına yansıyan ihlallerin belli başlılarına baktığımızda, 104'ünün akademik özgürlük ihlali niteliğinde; 71'inin liyakatsiz atamalarla ilgili; 57'sinin yolsuzlukla ilgili; 36'sının işten atmalara ilişkin; 53'ünün taciz, hakaret ve mobbing kapsamında ve 47'sinin öğrencilerin beslenme ve barınma koşullarına ilişkin olduğunu görüyoruz. Her ne kadar, basına yansıyan işten çıkarmalara ilişkin 36 haber olsa da, iki yıllık sürede vakıf üniversitelerinde toplamda en az 296 kişinin işten çıkarıldığı, devlet üniversitelerinde ise en az 79 kişinin işten çıkarıldığı anlaşılıyor.

İki yıllık veri birlikte değerlendirildiğinde, üniversitelerdeki hak ihlallerinin rastlantısal dalgalanmalardan çok, kurumsal yapıya içkin ve yıldan yıla yeniden üretilen sorun alanlarına işaret ettiği ortaya çıkıyor. Devlet-vakıf dengesi, rektörlüğün başat sorumlu konumu ve özgürlük ihlallerinin öncelik sırası gibi temel göstergelerde iki yıl arasındaki görece tutarlılık, sorunların Türkiye'de üniversite sisteminin mevcut durumundan kaynaklandığını gösteriyor. 2024 ve 2025 yıllarında üniversitelerde hak ihlalleri hakkında yaptığımız bu izleme çalışması; üniversite bileşenlerinin ve demokratik kitle örgütlerinin sık sık dile getirdiği akademik özerklik, akademik özgürlük, ifade özgürlüğü ve iş güvencesizliği meselelerine, söylemden öte ampirik veriyle kanıt oluşturuyor.

HAK İHLALLERİ 2024: SEÇİLMİŞ ÖRNEKLER

bölüm

05

2024 Yılında Üniversitelerde Hak İhlalleri: Seçilmiş Örnekler

Bu bölümde, hazırlanan veri setinde yer alan, yukarıda söz edilen kategorilerdeki ihlal türlerine devlet ve vakıf üniversitelerinden bazı örnekler verilmektedir. Alıntı yapılan haberlere, veri setinden ulaşılabilir.

Özgürlük İhlalleri

ID. 97 - Pamukkale Üniversitesi: Pamukkale Üniversitesi'nde İsrail'i protesto eden öğrencilere müdahale edildi. Evrensel gazetesinin "İktidarın ikiyüzlülüğünün kampüslere yansıması" başlıklı haberine göre öğrencilerin Filistin/Gazze dayanışması kapsamında düzenlediği eyleme üniversite yönetimi ve güvenlik güçleri müdahale etti (Evrensel, 23 Mayıs 2024).

ID. 64 - Amasya Üniversitesi: Amasya Üniversitesi'nde görev yapan Öğretim Üyesi Dr. Girayalp Karakuş, Bengütürk internet sitesinden hedef gösterildi. Söz konusu internet sitesinde yer alan haberde, Karakuş hakkında "derste komünizm içeren müfredat dışı konuları anlatıyor" denildi. Karakuş'a yönelik sosyal medyada hakaret içeren mesajlar paylaşıldığı ve kendisinin buna karşı açtığı davayı kazandığı belirtildi (Evrensel, 21 Şubat 2024).

Liyakatsiz Atamalar

ID. 11 - Okan Üniversitesi: Okan Üniversitesi'nin açtığı akademik kadro ilanına belirli bir kişinin isminin doğrudan yazıldığı ortaya çıktı. Adayın adının ilanda açıkça belirtilmesi son yıllarda üniversitelerde sık sık gündeme gelen "kişiye özel ilan" niteliği taşıırken, eşitlik ilkesini ihlal etti (Evrensel, 15 Ocak 2024).

ID. 53 - Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi: Karaman'da 45 çocuğun cinsel istismara maruz bırakılması skandalıyla gündeme gelen Ensar Vakfı'nın eski Muğla Şube Başkanı Prof. Dr. Osman Raşit Işık, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanlığına atandı. Bu atama, fakültede yıllardır kadro bekleyen öğretim elemanları varken gerçekleşti. Öğrenciler dekanın odasına "Tarikatçı dekan istemiyoruz" ve "Bilimsel eğitimden vazgeçmeyeceğiz" pankartları astı. Eğitim-Sen Muğla Şubesi, atamanın akademik liyakate değil tarikat-cemaat bağlantısına dayandırıldığını vurgulayarak rektörlükten randevu talep ettiğini, ancak geri dönüş alamadığını belirtti (Cumhuriyet, 6 Nisan 2024).

Yolsuzluk ve Kamu Kaynaklarına Verilen Zarar

ID. 108 - Kastamonu Üniversitesi: Kastamonu Üniversitesi, tasarruf tedbirlerinin geçerli olduğu bir dönemde 4 Haziran 2024'te üniversiteye giriş kapısı yaptırılması için ihale açtı ve bir firmayla 11 milyon TL'ye sözleşme yaptı (Sözcü, 7 Haziran 2024).

ID. 208 - Lokman Hekim Üniversitesi: Lokman Hekim Üniversitesi bünyesindeki dev bir arazinin AKP bağlantılı bir isme devredildiği ortaya çıktı. Söz konusu arazi transferi, şeffaflık ve kamu yararı ilkeleriyle bağdaşmadığı gerekçesiyle eleştirilere konu oldu (BirGün, 8 Kasım 2024).

Taciz, Hakaret, Mobbing

ID. 55 - Bilkent Üniversitesi: Bilim Akademisi'nin Genç Bilim İnsanları 2024 Programı (BAGEP) ödül listesinde Bilkent Üniversitesi'nden bir akademisyenin adı yer alıyordu. Ancak söz konusu akademisyen C.O.'nun, üniversitedeki bir kadın öğrenciye fiziksel şiddet uyguladığına ilişkin darp raporu ve iddianamesi kamuoyuna yansıyınca adı listeden çıkarıldı. Mağdur öğrenci, ilişkinin başından itibaren hem psikolojik hem fiziksel şiddete maruz kaldığını anlattı (Bianet, 14 Nisan 2024).

ID. 191 - Hacı Bayram Veli Üniversitesi: Hacı Bayram Veli Üniversitesi öğretim üyesi Afşin Şahin, Ankara Devlet Opera ve Bale Salonu'nda bir kadını cinsel tacize uğratması nedeniyle "sarkıntılık yapmak suretiyle cinsel taciz" suçundan 1 yıl 8 ay hapis cezasına çarptırıldı. Ankara 72. Asliye Ceza Mahkemesi mahkûmiyet kararı verdi; ancak ceza ertelendi. Hakkında daha önce de benzer suçtan soruşturma açılıp takipsizlik kararı verilen Şahin, mahkûmiyetine rağmen üniversitedeki görevine kesintisiz devam etti (T24, 11 Ekim 2024).

ID. 197 - Munzur Üniversitesi: Munzur Üniversitesi Rektörünün, 16-17 Ekim 2024'te yapılan "Anadolu'nun Horasan'ı Tunceli Sempozyumu"na bütün akademisyenlerin sözlü ve yazılı katılımını zorunlu kıldığı, katılmayanların ise kadrosunun iptal edileceği yönünde tehdit ettiği iddia edildi. Bu iddia, DEM Partili bir milletvekilinin Milli Eğitim Bakanının yanıtlaması için TBMM'de verdiği soru önergesinde yer aldı (Bianet, 15 Ekim 2024).

İşten Atma

ID. 89 - Kocaeli Üniversitesi: Kocaeli Üniversitesi'nde daha önce göreve iade edilen Barış Akademisyeni Derya Keskin, ikinci kez ihraç edildi. KHK ile ihraç edilen ve mahkeme kararıyla görevine dönen Keskin, üniversite yönetimi tarafından yeniden görevden uzaklaştırıldı (Evrensel, 16 Mayıs 2024).

ID. 127 - Maltepe Üniversitesi: Özel Sektör Öğretmenleri Sendikası'nın verilerine göre eğitim-öğretim yılının sona ermesiyle birlikte Maltepe Üniversitesi başta olmak üzere birden fazla vakıf üniversitesinde yüzden fazla akademisyen işten çıkarıldı. Maltepe'de en az 23 öğretim görevlisi, 24 Haziran'da işbaşı yaptıklarında o günün son iş günleri olduğunu öğrendi. Sendikanın İstanbul İl Temsilcisi Tahsin Mert Saygın, "Hukuken bir geçerliliği olmayan belirli süreli sözleşmeye dayanarak adeta bir kıyım gerçekleştiriliyor" dedi (Bianet, 6 Temmuz 2024).

ID. 137 - Ufuk Üniversitesi: Lokman Hekim Üniversitesi bünyesindeki dev bir arazinin AKP bağlantılı bir isme devredildiği ortaya çıktı. Söz konusu arazi transferi, şeffaflık ve kamu yararı ilkeleriyle bağdaşmadığı gerekçesiyle eleştirilere konu oldu (BirGün, 8 Kasım 2024).

Siyasi, Dini, Etnik Ayrımcılık

ID. 5 - Koç Üniversitesi: Koç Üniversitesi yurdunda, Kürt ve Alevi kimliğiyle tanınan bir öğrencinin ırkçı saldırıya uğradığı bildirildi. Öğrenciler, yönetimin ırkçılık ve taciz vakalarını raporlamak için oluşturulan kanalları engellediğini kamuoyuyla paylaştı. (Evrensel, 10 Ocak 2024).

ID. 15 - Kadir Has Üniversitesi: Kadir Has Üniversitesi'ndeki araştırma görevlisi olan Zeliha Gizem Sayın, üniversite mescidinin önünde ayakkabı bırakmamalarını söylediği görüntülerin sosyal medyada paylaşılması üzerine hedef gösterildi. Kadir Has Üniversitesi Sayın hakkında inceleme başlattı. Üniversite, Sayın'ın üniversiteyle ilişkisinin kesildiği yolundaki haberleri yalanladı (T24, 28 Ocak 2024).

ID. 41 - Mardin Artuklu Üniversitesi: Mardin Artuklu Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren Yaşayan Diller Enstitüsü, "tasarruf tedbiri" gerekçesiyle kapatıldı. Kürtçe başta olmak üzere azınlık dillerinde eğitim ve araştırma yürüten enstitünün kapatılması, dil hakları ve akademik özgürlük açısından kritik bir ihlal olarak değerlendirildi. Enstitü, özellikle Kürt dili ve kültürü alanında Türkiye'deki sayılı akademik birimden biriydi. Kararın ekonomik gerekçenin ardında siyasi bir motivasyon taşıdığına dair kaygılar dile getirildi (Bianet, 15 Mart 2024).

Kadro İhlalleri

ID. 50 - Munzur Üniversitesi: Munzur Üniversitesi, ilana çıktığı kadroya atadığı isim yargıdan dönünce, çareyi kadroyu bütünüyle iptal etmekte buldu ve bilirkişi raporunda atanması daha uygun olduğu belirtilen ismi atamadı. Üniversitenin kadronun iptaline dair kararının yürütmesinin durdurulmasına rağmen yargılama sürecinde yeni kadro ilanına çıktığı da anlaşıldı (T24, 20 Mart 2024).

ID. 80 - Konya Teknik Üniversitesi: Mimarlık ve Tasarım Fakültesinde Endüstri Tasarım Mühendisliği için hazırlanan iş ilanına, iddiaya göre fakülte dekanı kendi yakınının da başvurabilmesi için mimarlığı da ekletti. Kadro için açılan sınavı dekanın yakını kazandı. (Sözcü, 7 Mayıs 2024).

Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık

ID. 113 - Abant İzzet Baysal Üniversitesi: Hekimlik Andı metninden cinsel yönelime ilişkin ifadelerin çıkarıldığı öğrenildi. Üniversite yönetiminin bu kararı, uluslararası tıp etiği standartlarını ve Dünya Tabipler Birliği'nin Cenevre Bildirgesi'ni ihlal etti. Tıp camiası ve LGBTİ+ örgütleri, değişikliğin ayrımcılığa kapı aralayacağını ve eşit sağlık hizmetine erişim hakkını zedeleyeceğini belirterek karara sert tepki gösterdi (BirGün, 18 Haziran 2024).

ID. 178 - İstanbul Üniversitesi: Öğrencilerin mücadelesiyle kurulan Cinsel Tacizi, Cinsel Saldırısı ve Ayrımcılığı Önleme Kurulu (CİTÖK) yönergesine okul yönetimi tarafından müdahale edildi. Yapılan değişiklikler arasında CİTÖK'ün açılımındaki bulunan "ayrımcılık", yönergede bulunan "Toplumsal cinsiyet" ifadelerinin kaldırılması gibi değişiklikler bulunuyor. Öğrenciler görüşleri alınmadan yapılan değişikliğe tepki gösterdi (Cumhuriyet, 29 Eylül 2024).

Yetki İhlalleri

ID. 22 - İstanbul Üniversitesi: Öğrenciler kampüsün turistik ziyarete açılmasını protesto etti. Öğrenciler “Müze değil, üniversite!” sloganıyla kampüslerinin eğitim dışı amaçlarla kullanılmasına itiraz etti. (Evrensel, 10 Şubat 2024).

ID. 61 - Boğaziçi Üniversitesi: Boğaziçi Üniversitesi’nin seçimle göreve gelen son rektörü, 1992-2000 yılları arasında rektörlük yapan ve 50 yılını üniversiteye adayan Prof. Dr. Üstün Ergüder, 23 Nisan 2024’te kampüse alınmadı. Ergüder, adının verildiği Güney Kampüs ana meydanına araçla girmek istediğinde güvenlik görevlileri tarafından durduruldu. Atanmış (kayyum) Rektör Naci İnci, durumu “araç etiketi eksikliği” ile açıkladı (T24, 23 Nisan 2024).

ID. 99 - Haliç Üniversitesi: Öğrencilerin bahar şenliklerini yasaklayan Haliç Üniversitesi, AKP’li vekilin oğlunun düğünü için konferans salonunu tahsis edip süsledi. Haliç Üniversitesi öğrencileri, düğün törenleri için kampüs alanını kullanan AKP’li siyasetçilere izin verilirken kendi bahar şenliği düzenleme taleplerinin reddedilmesine “Öğrenciye şenlik yasak, AKP’liye düğün serbest” sloganıyla tepki gösterdi (Evrensel, 27 Mayıs 2024).

İdari Atama İhlalleri

ID. 157 - Boğaziçi Üniversitesi: AKP’li bir ilçe belediyesinin eski yetkilisi ve Ensar Vakfı mütevelli heyeti eski üyesi bir ismin, Boğaziçi Üniversitesi Genel Sekreter Yardımcılığı görevine getirildiği iddia edildi. Ensar Vakfı gibi tartışmalı bir kurumun mütevelli heyetinde yer alan Doğan’ın bu atamasının, üniversitede tepkilere neden olduğu bildirildi (Evrensel, 16 Ağustos 2024).

ID. 193 - Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi: Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi’nde eski bir TÜGVA üyesine özel kadro açıldığı ortaya çıktı. 2024 Ağustos ayında Üniversite, “Rektörlük Proje Ofisi Öğretim Görevlisi ilanı” adı altında bir ilan yayımlandı. İlanda, “Bilgisayar veya fizik mühendisliği bölümü mezunu olup bu alanda tezli yüksek lisans yapmış olmak. Yükseköğretim kurumlarında en az beş yıl deneyimi olmak” şartı arandığı belirtildi. Daha sonra yapılan açıklamada, ön elemeyi iki kişinin geçtiği ve asıl kadrosu Bitlis Eren Üniversitesinde olan, TÜGVA’nın Gaziantep il temsilcisinin kadroya alındığı ifade edildi (BirGün, 12 Ekim 2024).

İntihal

ID. 251 - Boğaziçi Üniversitesi: Kayyum Rektör Naci İnci’nin akademik çalışmalarında intihal yaptığı iddiaları gündeme geldi. Naci İnci’nin 1992 yılında İngiltere’de Heriot-Watt Üniversitesi’nde fizik bölümünde yazdığı doktora tezinde iki türlü intihal olduğu iddia edildi. İntihallerin bir kısmı kendi yayımlarından iken bir kısmının ise İnci’nin başkalarından yaptığı usulsüz alıntılar olduğu ifade edildi (Cumhuriyet, 12 Aralık 2024).

